

Energikartläggningar och planer för energiåtgärder

Den här vägledningen vänder sig främst till dig som arbetar med tillsyn enligt miljöbalken. Den beskriver hur tillsynsmyndigheten bedömer om en energikartläggning behövs samt kartläggningens innehåll, omfattning och utförande. En kartläggning visar hur mycket energi som tillförs och vilka energislag som används vid verksamheten. Genom kartläggningen får verksamhetsutövaren kunskap om vilka delar av verksamheten som påverkar energianvändningen och får förslag på hur den kan effektiviseras.

När en energikartläggning är framtagen är nästa steg att ta fram en plan för energiarbetet. Planen är viktig för att åtgärderna ska genomföras och att arbetet med energieffektiviseringen inte stannar av vid verksamheten. I vägledningen kan du läsa om olika sorters planer som används inom energiarbetet, vilka som ska ta fram sådana planer, vad de ska innehålla samt hur du kan gå till väga för att granska planer och energikartläggningar.

Vägledningen tar även upp hur miljöbalkstillsynen förhåller sig till de verksamheter som omfattas av krav på energikartläggning enligt lag (2014:266) om energikartläggning i stora företag (EKL). Vilka krav tillsynsmyndigheten kan ställa beror delvis på om en verksamhet omfattas av EKL och är tillståndspliktig enligt miljöbalken eller inte och därför är texterna i vissa fall uppdelade enligt dessa kriterier. Det finns också exempel på förelägganden om energikartläggning och planer i vägledningen.

Tillsynsvägledningen kompletterar två tidigare vägledningar inom energiområdet som Naturvårdsverket och Energimyndigheten gemensamt tagit fram:

- **Planera och genomföra energitillsyn** vägleder tillsynsmyndigheter om hur de kan planera och genomföra tillsynsinsatser inom energiområdet för att kontrollera om verksamheter uppfyller hänsynsreglerna och energihushållningsprincipen.

2024-12-11

- **Vägledning om energihushållningsplaner** vänder sig till tillståndspliktiga verksamheter och deras tillsynsmyndigheter samt de företag som omfattas av EKL.

Innehåll

1.	ENERGIKARTLÄGGNING	5
1.1	Hur bedömer tillsynsmyndigheten om en kartläggning behövs?	5
1.1.1	Verksamhet som omfattas av EKL	5
1.1.2	Verksamheter som inte omfattas av EKL	6
1.1.3	Aktuell energikartläggning	7
1.2	Kartläggning med konsult eller i egen regi?	8
1.2.1	Verksamheter som omfattas av EKL	8
1.2.2	Verksamheter som inte omfattas av EKL	8
1.3	Energikartläggningens utformning och omfattning	9
1.4	Innehåll i en energikartläggning	10
1.4.1	Beskrivning och analys av energianvändningen	10
1.4.2	Förslag på åtgärder	11
1.4.3	Kartlägningsrapporten	13
2.	PLANER FÖR ENERGIARBETET	14
2.1	Olika typer av planer	14
2.2	Vilka verksamheter ska ta fram en plan?	15
2.2.1	Tillståndspliktiga verksamheter med villkor om planer	15
2.2.2	Tillståndspliktiga verksamheter utan villkor om planer	16
2.2.3	Om delegation och planer i tillståndsprövning	17
2.2.4	Ej tillståndspliktiga verksamheter	17
2.3	Vad ska en plan innehålla?	18
2.3.1	Energihushållningsplaner	18
2.3.2	Åtgärdsplaner	18
3.	ATT GRANSKA PLANER OCH KARTLÄGGNINGAR	20
3.1	Granska energihushållningsplaner	20
3.2	Granska åtgärdsplaner	21
3.3	Granska energikartlägningsrapport	22
3.3.1	Energimyndighetens granskning av energikartläggningar	22
4.	KRAV PÅ ENERGIKARTLÄGGNING OCH PLAN	24
4.1	Kunskapskravet i 2 kap. 2 § uppfylls inte	24
4.2	Energihushållningskravet i 2 kap. 5 § uppfylls inte	25
5.	SÄRSKILT OM MILJÖRAPPORTERING OCH ENERGI	26
6.	BILAGOR	27
6.1	Föreläggande om energikartläggning	27
6.2	Föreläggande om åtgärdsplan för energihushållningsåtgärder	29
6.3	Förelägga om kartläggning och plan i samma beslut	32
6.4	Tabellmallar för åtgärdsplaner	33

1. Energikartläggning

När en verksamhet ska arbeta med energihushållning är energikartläggning ett viktigt första steg. En kartläggning visar hur mycket energi som tillförs och vilka energislag som används vid verksamheten. Genom kartläggningen får verksamhetsutövaren kunskap om vilka delar av verksamheten som påverkar energianvändningen och får förslag på hur den kan effektiviseras.

För de verksamheter som omfattas av krav på obligatorisk energikartläggning enligt lag (2014:266) om energikartläggning i stora företag¹ (EKL) finns tydliga formaliakrav på kartläggningen, exempelvis att den ska utföras av en certifierad kartläggare enligt en standard. Övriga verksamheter behöver också ofta göra en kartläggning av energin för att kunna uppfylla de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken. Verksamheten kan i vissa fall göra kartläggningen i egen regi men vanligast är att anlita en konsult.

1.1 Hur bedömer tillsynsmyndigheten om en kartläggning behövs?

1.1.1 Verksamhet som omfattas av EKL

Verksamheter som omfattas av EKL ska göra en energikartläggning minst vart fjärde år. Tillsynsmyndigheten enligt miljöbalken kan inte använda EKL i sin tillsyn eftersom Energimyndigheten är tillsynsmyndighet över EKL. De kan däremot använda relevant dokumentation från EKL-företagens energiarbete (exempelvis den detaljerade kartlägningsrapporten) i tillsynen när det gäller att granska om miljöbalkens krav på energihushållning efterlevs. Om verksamheten omfattas av kraven i EKL men energikartläggning helt saknas, bör tillsynsmyndigheten informera Energimyndigheten om detta.

Det är viktigt att känna till att företag som omfattas av EKL och som har flera anläggningar enligt EKL har möjlighet att själva prioritera i vilken ordning de detaljerade kartläggningarna görs under respektive fyraårsperiod. I praktiken gör företaget först en övergripande kartläggning av hela företaget/koncernen och utifrån den väljs de anläggningar och delverksamheter ut som ska kartläggas i detalj under fyraårsperioden. Om en anläggning kommer att kartläggas detaljerat under innevarande EKL-period rekommenderar Naturvårdsverket och Energimyndigheten att tillsynsmyndigheten inte förelägger om en kartläggning med stöd av miljöbalken.

¹ Lag (2014:266) om energikartläggning i stora företag kommer att ersättas av ny lagstiftning om energikartläggning 2026 som är baserad på det reviderade direktivet om energieffektivitet (EED). I den nya lagen kommer det vara storlek på energianvändning och inte storlek på företag som avgör vilka som omfattas.

Även i de fall företaget valt att inte kartlägga anläggningen under innevarande period utan anger att den kommer kartläggas till nästa period bör tillsynsmyndigheten avvakta med att ställa krav. Det är viktigt att tillsynsmyndigheten enligt miljöbalken tar hänsyn till att företaget arbetar med kraven enligt EKL och att det finns möjlighet i lagstiftningen att lägga upp arbetet med kartläggningen utifrån prioriteringar i koncernen som helhet.

På Energimyndighetens webbplats finns en lista med de företag som rapporterat enligt EKL. Observera att det kommer att bli en ny lag om energikartläggning från 2026, läs mer om det på Energimyndigheten ([Reviderat direktiv om energieffektivitet, EED](#)).

För mer information om Energimyndighetens tillsyn se [Vägledningen om Energiushållningsplaner](#), kapitel 4.2 Tillsyn enligt lag om energikartläggning vid stora företag och 4.3 Viktiga skillnader mellan tillsynen enligt EKL och miljöbalken.

1.1.2 Verksamheter som inte omfattas av EKL

En verksamhetsutövare är skyldig att ha kunskap om hur stor energianvändningen är och hur den fördelar sig mellan verksamhetens olika delar (enligt kunskapskravet 2 kap. 2 § och kontroll och rapportering 26 kap. 19 § miljöbalken). De ska också kunna visa på vilka åtgärder de kan genomföra för att bättre hushålla med energi. I många fall kan det då vara rimligt att kräva en kartläggning enligt 2 kap. 7 §, om inte en sådan redan finns.

Även för att uppfylla försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § om att förebygga påverkan på miljön och enligt hushållningsprincipen 2 kap. 5 § om att så långt som möjligt hushålla med energi behöver verksamhetsutövaren också ha kunskap om energianvändningen i form av en kartläggning.

En bedömning av om det är miljömässigt motiverat och rimligt att kräva en energikartläggning behöver ändå alltid göras. En energikartläggning med hjälp av en energikonsult innebär alltid en kostnad och tillsynsmyndigheten behöver göra en avvägning om miljönyttan med kartläggningen väger upp kostnaden genom att ta hänsyn till verksamhetens storlek, energianvändning och antalet processer. I vissa fall kan det vara orimligt, till exempel när de miljömässiga fördelarna som en kartläggning och förslag på förbättringar kan ge inte skulle uppväga kostnaderna för att utföra en sådan. Det kan exempelvis vara verksamheter med en låg energianvändning och om det är enkelt att avgöra om det finns potential för att hushålla med energi eller inte. Det kan exempelvis gälla mindre lagerlokaler, små fordonstvättar, drivmedelsanläggningar, enklare verkstäder eller bussgarage.

Viss vägledning finns i frågan genom en dom i Mark- och miljödomstolen i Umeå (mål nr M 1975-18 2018-12-17). Domstolen avslog ett överklagande från en fastighetsägare som hyrde ut verksamhetslokaler om att genomföra en energikartläggning (med tillhörande energiplan). Fastighetsägaren anförde bland annat att hans bolag inte bedrev någon egen verksamhet i fastigheten utan att kraven istället skulle riktas mot de företag som hyrde lokaler och bedrev

verksamheter i fastigheten. Vidare angav fastighetsägaren att en energideklaration utförts enligt Boverkets krav samt att bolaget inte omfattades av kraven i EKL om energikartläggning. Fastighetsägaren ansåg att det inte var skäligt att kräva en kartläggning och plan då kostnaderna för det skulle överstiga nyttan med dessa åtgärder. Domstolen konstaterade att det får anses rimligt att bolaget utför den beslutade energikartläggningen samt redovisar en energiplan. Mark- och miljödomstolen fann inte att föreläggandet var mer ingripande än vad som behövs i det enskilda fallet.

Syftet med att lyfta denna dom är att peka på att även om en verksamhetsutövare har relativt låg energianvändning kan det vara skäligt med en energikartläggning utifrån miljöbalkens krav. Det ska däremot inte tolkas som att det alltid är skäligt att fastighetsägare ska göra en energikartläggning, det måste avgöras från fall till fall².

Att använda storleken på energianvändningen i en verksamhet för att bedöma om en kartläggning behövs kan ligga nära till hands för tillsynsmyndigheten. Det som verkar vara en låg energianvändning vid första anblicken kan dessutom motsvara en hög faktisk energianvändning sett till den specifika verksamheten.

Verksamheter med samma storlek på energianvändningen kan skilja sig mycket åt när det gäller hur mycket de arbetat med energihushållning och därför kan potentialen för energihushållning hos en verksamhet med lägre energianvändning fortfarande vara avsevärd. Genom att kartlägga verksamhetens energianvändning går det att avgöra om så är fallet.

1.1.3 Aktuell energikartläggning

En kartläggning behöver vara aktuell och uppdaterad för att arbetet med energihushållning ska vara effektivt och ändamålsenligt och en ny kartläggning (eller en revidering av den befintliga) bör göras med lämpligt intervall. Omfattas verksamheten av EKL är intervallet fyra år vilket kan vara ett riktmärke även för andra verksamheter men givetvis behöver en bedömning göras för varje enskilt fall beroende på verksamhetens energianvändning och karaktär. Men även i de fall verksamheten har byggts om eller ändrats väsentligt är det lämpligt att kartlägga på nytt eller revidera kartläggningen.

² Fastighetsägare kommer påverkas av det nya direktivet om byggnaders energiprestanda (2024/1275), EPBD, som ställer krav på en förbättring av energiprestandan i byggnader och en minskning av växthusgasutsläppen från byggnader, i syfte att nå ett byggnadsbestånd med nollutsläpp senast 2050. Bestämmelserna i EPBD ska vara genomförda i respektive lands lagstiftning senast 29 maj 2026 och innebär att kraven gentemot fastighetsägare kommer skärpas framöver. I dagsläget är det oklart vad den nya lagen kommer att innebära för fastighetsägare och tillsynen.

1.2 Kartläggning med konsult eller i egen regi?

För att genomföra en energikartläggning kan verksamheten behöva ta hjälp av en expert på området. I vissa fall, om kompetensen finns internt, kan de göra den på egen hand. Nedan beskrivs när de olika alternativen kan vara lämpliga.

Energikonsulter är experter inom energiområdet. Ibland behöver energikonsulten vara certifierad. Det finns dels certifierade energikartläggare som är de som utför kartläggningar inom EKL, dels certifierade energiexperter (CEX) som utför energideklarationer för de byggnader som omfattas av krav på sådan enligt lag (2006:985) om energideklaration för byggnader. Läs mer på Boverket om [energideklarationer](#).

1.2.1 Verksamheter som omfattas av EKL

För energikartläggningar som utförs i enlighet med EKL är det ett krav att använda en *certifierad energikartläggare*. En certifierad kartläggare har kunskap om hur en energikartläggning ska genomföras så att det uppfyller en standard (ISO-, EN eller SS-standard) för energikartläggningar.

Verksamheter som omfattas av EKL och har energi- eller miljöledningssystem kan genomföra energikartläggningar inom sitt ledningssystem och behöver inte anlita en certifierad energikartläggare om de uppfyller kraven enligt 3 § Statens energimyndighets föreskrifter (STEMFS 2014:2) om energikartläggning i stora företag.

1.2.2 Verksamheter som inte omfattas av EKL

Det är vanligt att verksamhetsutövare tar hjälp av *energikonsulter* för att göra en energikartläggning. För de flesta verksamheter är det i regel nödvändigt eftersom kartläggningen kräver resurser och kunskaper som saknas i den egna verksamheten. Däremot är det inte ett krav att använda sig av en certifierad energikartläggare om verksamheten inte omfattas av EKL. I en dom från mark- och miljödomstolen i Växjö (mål nr M 1592-16, 2017-01-26) tog domstolen ställning i frågan.

Nämnden hade förelagt bolaget att inkomma med energikartläggning som även inkluderade en energiplan. Kartläggningen skulle utföras av certifierad energiexpert eller annan sakkunnig med motsvarande kompetens. Domstolen fann inte skäl att upphäva föreläggandet på grund av nämndens krav på certifierad sakkunnig, eftersom beslutet innebar att företaget även kunde använda annan sakkunnig med motsvarande kompetens inom eller utanför företaget.

Verksamheter som inte omfattas av EKL och har få processer och energisystem som inte är komplexa kan eventuellt göra en kartläggning *i egen regi*. Den som utför kartläggningen behöver då ha tillräckliga energikunskaper liksom kunskap om mätning och tillgänglig mätutrustning för att bland annat kunna avläsa enskilda

installationers energianvändning. Verksamhetsutövaren kan även ta in en energikonsult för att ta hjälp med delar av kartläggningen. Exempelvis kan verksamheten göra den första analysen själva och sedan ta in hjälp för att ta fram och beräkna åtgärdsförslag.

För verksamheter med få och relativt enkla processer vars energianvändning främst fördelar sig mellan stödprocesser (sådant som ventilation, uppvärmning, belysning och tryckluft) och byggnadsenergi kan en kartläggning med hjälp av en *energiexpert* (CEX, som har kompetens för att utföra energideklarationer av byggnader) vara ett alternativ.

Ett annat alternativ för mindre verksamheter är att först kontakta en *energi- och klimatrådgivare*, *EKR*, som vid ett besök kan hjälpa verksamhetsutövaren att få bättre kunskap om sin energianvändning och vilka åtgärder som generellt finns att tillgå. EKR finns i alla kommuner, med något enstaka undantag, och är en gratis rådgivningstjänst som bland annat vänder sig till små och medelstora företag.

Efter ett sådant besök blir det tydligare hur stor potential för energieffektivisering företaget har och om det behövs en energikartläggning för att utreda användningen och lämpliga åtgärder vidare. Tillsynsmyndigheten kan antingen komma överens med EKR om att närvara vid besöket eller kontakta verksamhetsutövaren efter besöket för att få information om vilken potential det kan finnas för företaget att energieffektivisera och hur företaget kan gå vidare. Energi- och klimatrådgivningen är frivillig och därför är det mindre lämpligt att tillsynsmyndigheten inhämtar information från besöket direkt från rådgivaren utan att verksamhetsutövaren är med.

1.3 Energikartläggningens utformning och omfattning

Hur utförlig och detaljerad kartläggningen ska vara beror främst på tre saker:

- verksamhetens komplexitet
- om en kartläggning har gjorts tidigare
- storlek på energianvändningen.

Vid få och enkla produktions- och stödprocesser som är enkla att avläsa och/eller mäta energianvändningen för krävs ett mindre arbete med att genomföra energikartläggningen. Likaså kan en verksamhet med låg energianvändning avgränsa kartläggningens omfattning. Men det är viktigt att den alltid innehåller uppgifter om den betydande energianvändningen. Det innebär att det ska framgå hur majoriteten av den energi som används fördelar sig på olika energislag och de processer som finns.

Betydande energianvändning är ett begrepp som används inom EKL och är den energianvändning som utgör en ansevärd mängd av företagets energi och/eller där potentialen för förbättring är stor. Det är vanligt att fokusera på den betydande energianvändningen i kartläggningen även när verksamheten inte omfattas av EKL.

Om verksamheten redan har gjort en energikartläggning utgår kartläggaren normalt alltid från den. Hur omfattande arbetet med den nya kartläggningen blir avgörs av hur stora förändringar som har skett och vilka åtgärder som har vidtagits i verksamheten sedan senaste kartläggningen. Om det skett stor teknikutveckling när det gäller processer som utgör betydande energianvändning i verksamheten har också betydelse.

Om verksamhetsutövaren tar extern hjälp av en energikonsult bör det i uppdraget alltid ingå minst ett platsbesök.

1.4 Innehåll i en energikartläggning

Energikartläggningen ska innehålla en beskrivning och en analys av energianvändningen och leda till att åtgärdsförslag identifieras. Beskrivningen, analysen och åtgärdsförslagen ska sammanställas i en rapport.

1.4.1 Beskrivning och analys av energianvändningen

Hur detaljerad beskrivningen och analysen av energianvändningen behöver vara beror på verksamhetens komplexitet och storlek på energianvändning. Energianvändningen bör först sammanställas på en övergripande nivå för att kunna få en bild över verksamhetens totala energianvändning och för att kunna identifiera vad som är verksamhetens betydande energianvändning. För att få en bättre förståelse för energianvändningen och för att kunna analysera den, brukar energianvändningen sedan brytas ner på en mer detaljerad nivå. Det brukar göras genom att kartlägga energiflöden i olika delsystem och sedan redovisa detta i en energibalans.

En energibalans redovisar hur energi tillförs och används i verksamhetens olika energianvändande processer. I en energibalans brukar fördelning av energianvändningen göras både per energianvändare (exempelvis tryckluft, ventilation, belysning) och energibärare (exempelvis el, värme, biobränslen och fossila bränslen).

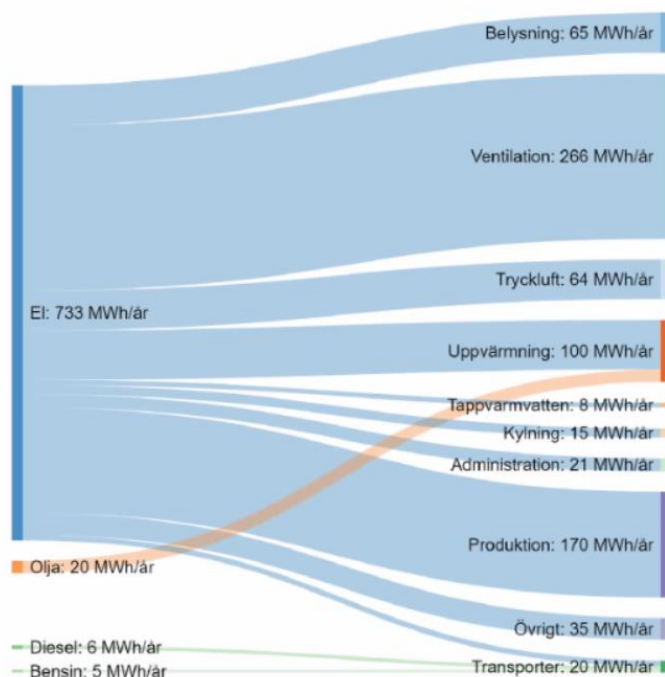
Hur avgränsningen mellan de olika delarna och processerna ser ut bör framgå tydligt liksom om energi återvinns internt eller om verksamheten levererar energi till någon extern part. En energibalans kan redovisas på flera sätt, exempelvis i ett Sankey-diagram eller i tabellform som exemplen nedan.

Tabell 1 Energibalans redovisad i en tabell (fiktiv verksamhet)

Energianvändare	El [MWh/år]	Fjärrvärme [MWh/år]	Biogas [MWh/år]	Fossila drivmedel [MWh/år]	Del av totala
Ventilation	175				26%
Belysning	50				7%
Tryckluft	70				10%
Produktion 1	120	25			22%
Produktion 2	80		17		14%
Övrig el	30				4%
Uppvärmning	45	35			12%
Transporter				25	4%
Summa	570	60	17	25	100%

I tabell 1 redovisas en energibalans av betydande energianvändare.

Figur 1 Energibalans redovisad i ett Sankey-diagram (fiktiv verksamhet)

Figur 1 visar en energibalans över betydande energianvändare.

Nästa steg är att analysera energianvändningen för att kunna identifiera förslag på åtgärder. I arbetet behöver då faktorer som påverkar energianvändningen identifieras. Det är bra om nyckeltal tas fram så att energianvändningen över tid kan analyseras och jämföras mot liknande verksamheter. Ett exempel på nyckeltal är energianvändning per producerad ton produkt.

1.4.2 Förslag på åtgärder

Analysen av energianvändningen ska resultera i förslag på åtgärder för att effektivisera energianvändningen. Förslagen bör sammanställas i en åtgärdslista. I

åtgärdslistan bör samtliga möjliga åtgärder som har identifierats redovisas, inte bara de som förväntas genomföras på kortare sikt. Behöver identifierade åtgärder utredas vidare ska det framgå i beskrivningen.

I åtgärdslistan bör varje åtgärd finnas redovisad med:

- en beskrivning av åtgärden
- beräknad årlig energibesparing (MWh/år) och kronor
- investeringskostnad
- lönsamhetskalkyl (ska ta hänsyn till kostnader och besparingar under åtgärdens hela tekniska livslängd. I tabellen benämnd lönsamhet (LCC))
- återbetalningstid
- eventuellt CO₂-besparing
- eventuella mervärden (ex hälso- eller arbetsmiljörelaterade värden).

Åtgärdena bör vara prioriterade så att det framgår vilka som är lämpliga att utföra först samt vilka som bör utföras samtidigt i så kallade åtgärds paket om det finns samordningsvinster. Prioriteringen bör också vara motiverad. När det gäller uppvärmning är det exempelvis ofta lämpligt att genomföra åtgärder som isolering och värmeåtervinning innan man installerar en ny värmepanna. Även om den nya pannan är mer effektiv än den gamla och på det sättet sparar energi ska den dimensioneras efter verksamhetens behov. Då kan det vara bra om man först ser till att den värme som redan finns tas om hand eftersom det minskar uppvärmningsbehovet. Genom att kombinera kostsamma åtgärder som har lång återbetalningstid med sådana som är lönsamma på kortare sikt i åtgärds paket kan verksamheten uppnå en större energieffektivisering än om man först prioriterar de med kortast återbetalningstid. Ännu ett exempel på varför vissa åtgärder behöver samordnas är om hela eller delar av produktionen måste stoppas för att utföra dem. För att minimera stilleståndsperioderna är det bra att samordna sådana åtgärder.

Tabell 2 Exempel på tabell med sammanställning över identifierade åtgärder.

	Beskrivning av åtgärd	Besparingspotential		Investering	Lönsamhet (LCC)	Återbetalningstid	CO ₂ minskning
		[MWh/år]	[tkr/år]				
1	Värmeåtervinning från tryckluftkompressor	140	80	50	420	1	20
2	Behovsstyrning av processventilation	65	110	115	340	1	15
3	Nya kylmaskiner	260	150	750	850	5	30
4	Installera nytt ventilationsaggregat	90	50	375	470	8	12
5	Byte till LED	150	60	600	500	10	45
	Summa	705	450	1 890	2 580		122

I tabell 2 redovisas de identifierade åtgärdena med besparingspotential, investeringskostnad, lönsamhet, återbetalningstid och CO₂-minskning

1.4.3 Kartlägningsrapporten

Beskrivningen och analysen av energianvändningen samt åtgärdslistan ska sammanställas i en rapport. I rapporten brukar också exempelvis avgränsning, metod och förhållanden vid kartläggningen framgå. Se exempel på innehållsförteckning i en kartlägningsrapport nedan.

Tabell 3 Exempel på innehållsförteckning i en energikartlägningsrapport

Sammanfattning
Bakgrund
Inledning och syfte
Omfattning, avgränsningar, rådighet
Metod och antaganden
Beskrivning av verksamheten
Allmän information om verksamheten
Kartläggning
Beskrivning av energianvändningen
- Energistatistik
- Stödsystem
- Produktionsprocesser
- Transporter
- Energibalans
Analys av energianvändningen
Åtgärdsförslag för effektivisering av energianvändningen
Föreslagna åtgärder inom olika områden
Organisation och ledning
Stödsystem
Produktionsprocesser
Beskrivning av hur åtgärder kan påverka varandra
Mätningar och utvärderingsmetod som kan användas för att bedöma resultatet av åtgärden
Identifierade åtgärder för vidare utredning
Slutsatser och rekommendationer

2. Planer för energiarbetet

När en energikartläggning är framtagen är nästa steg att ta fram en plan för energiarbetet. Planen är viktig för att åtgärderna ska genomföras och att arbetet med energieffektiviseringen inte stannar av vid verksamheten.

2.1 Olika typer av planer

Det finns många snarlika begrepp för planer kopplat till energiarbete och det är inte alltid tydligt definierat vad de innebär. Nedan följer en begreppsförklaring som syftar till att beskriva olika benämningar som finns på planer kopplade till energi och som återkommer längre fram i denna vägledning.

ENERGIHUSHÅLLNINGSPLAN

Tillståndspliktiga verksamheter kan ha villkor med krav på energihushållningsplaner då det är ett etablerat begrepp som ofta används av mark- och miljödomstolar och länsstyrelsens miljöprövningsdelegationer. Energihushållningsplaner är heltäckande dokument som beskriver verksamhetsutövarens totala energiarbete. Planen innehåller exempelvis nuläge, villkor, mål och hur målen ska nås och följas upp, resultat, prioriteringar kopplat till energi. Energihushållningsplaner är främst lämpliga vid tillståndspliktiga verksamheter.

ÅTGÄRDSPLAN

En åtgärdsplan bygger på listan med åtgärder som kommit fram i en energikartläggning. Planen innehåller de åtgärder verksamheten beslutat att genomföra. Åtgärderna är tidsatta med tydlig ansvarsfördelning. I planen beskrivs hur åtgärderna ska genomföras med tillvägagångsätt, energibesparingspotential m.m. En åtgärdsplan kan vara en del av en energihushållningsplan och presenteras ofta i form av en tabell eller lista. Se vidare förslag på mall för två olika typer av verksamheter i bilagan till denna vägledning eller läs Energimyndighetens skrift [Bättre åtgärdsplaner](#).

HANDLINGSPLAN

Begreppet handlingsplan används inom EKL. En handlingsplan ska då beskriva verksamhetens plan för att genomföra möjliga kostnadseffektiva åtgärder.

I den här vägledningen används främst begreppen energihushållningsplan och åtgärdsplan. Att begreppet handlingsplan inte används är för att det används inom EKL och då blir det mindre risk för sammanblandning mellan lagstiftningarna.

Men eftersom en åtgärdsplan och en handlingsplan är väldigt lika varandra innehållsmässigt kan det vara värdefullt att även läsa Energimyndighetens vägledning [Att ta fram en handlingsplan](#)

ENERGIPLAN

Enligt lag (1977:439) om kommunal energiplanering ska varje kommun ha en aktuell energiplan för tillförsel, distribution och användning av energi. En energiplan är då något helt annat än de planer som en verksamhet tar fram och som beskrivs i den här vägledningen. Men begreppet energiplan används ibland i villkor i stället för energihushållningsplan.

Begreppet energiplan används också kopplat till underhållsplaner för byggnader. Fastighetsägare kombinerar ibland sina underhållsplaner med energiplaner eller integrerar energifrågorna i underhållsplanen. Denna vägledning går inte närmre in på denna typ av planer men mer information och exempel på mallar finns på Energimyndighetens nätverk för energieffektiva flerbostadshus ([BeBo](#)).

2.2 Vilka verksamheter ska ta fram en plan?

I stort sett alla verksamheter behöver ha någon form av plan för att kunna visa tillsynsmyndigheten hur de arbetar med energifrågor och att de genomför åtgärder som innebär att energihushållning sker i tillräcklig omfattning och takt. Det enda undantaget är om energikartläggningen har visat att det inte finns några möjliga energieffektiviseringsåtgärder (men verksamheten behöver givetvis ändå ha rutiner för energihushållning i sin egenkontroll). Att ta fram en plan för energianvändningen är inte möjligt om det inte först finns en aktuell energikartläggning med rätt omfattning och detaljeringsgrad som underlag.

2.2.1 Tillståndspliktiga verksamheter med villkor om planer

Tillståndspliktiga verksamheter kan ha villkor enligt miljöbalken om att de ska ta fram energihushållningsplaner (även andra begrepp förekommer i villkorstexterna, exempelvis energiplaner se avsnitt 2.1). Då ska tillsynsmyndigheten kontrollera att en sådan har tagits fram och granska den. Nedan finns exempel på hur villkoren kan vara formulerade.

Exempel 1:

- *Åtgärder ska i skäligen utsträckning successivt vidtas för att effektivisera energianvändningen. Åtgärderna ska utgå från bolagets energikartläggning som redovisar energianvändningen och hur den kan effektiviseras. En energihushållningsplan ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och ges in till tillsynsmyndigheten vart fjärde år med början den XX datum YY månad ZZ år. Av planen ska åtminstone följande framgå:*
 - *Vilka åtgärder som är tekniskt möjliga, skäliga och realistiska att genomföra, samt kostnaderna och energibesparingen för dessa.*

- *Kostnadskalkyler omfattande minst total investeringskostnad och återbetalningstid, grundad på åtgärdens livscykelkostnader.*
- *Vilka åtgärder som har genomförts och bedömning av vilka åtgärder som är skäligen att genomföra kommande fyraårsperiod samt en motivering till varför övriga åtgärder inte bedöms skäligen.*

Exempel 2:

- *Bolaget ska arbeta systematiskt för att minska energianvändningen. Bolaget ska genomföra en energikartläggning som minst identifierar vilka energislag som används, förbrukning av energi i verksamhetens olika enheter och processer samt möjliga åtgärder för att minska energiåtgången och vilken effekt dessa åtgärder kommer att få. Bolaget ska också ta fram en rutin för hur de systematiskt ska arbeta med att få ner energiförbrukningen. Rutinen och kartläggningen, inklusive information om vilka åtgärder bolaget avser att genomföra och tidsplan för åtgärderna, ska sändas till tillsynsmyndigheterna senast ett år efter detta tillstånd har vunnit laga kraft.*

Som exemplen visar skiljer det sig mycket hur detaljerade villkoren är när det gäller planens innehåll.

Villkor kan vara olika utformade och om innebörden av villkoret och vägledningen om energihushållningsplaner skiljer sig åt är det viktigt att tänka på att villkoret är rättsligt bindande och inte kan inskränkas eller ändras genom tillsynen. Undantag är om det står i tillståndet att tillsynsmyndigheten har fått bemyndigande om att ändra villkoret i något avseende, t.ex. tidpunkt för att lämna in planen. (Vad som står i villkoret gäller oavsett om något annat rekommenderas i vägledningen).

När krav på energihushållningsplan finns i villkor kan tillsynsmyndigheten vid granskningen använda Naturvårdsverkets och Energimyndighetens [Vägledning om energihushållningsplaner](#).

Om begreppet energiplan används i villkoret och det verkar motsvara omfattningen på en energihushållningsplan, det vill säga om det inte finns något som motsäger det i villkoret, kan vägledningen om energihushållningsplaner också användas. Delar av vägledningen kan eventuellt också tillämpas i de fall där formuleringen indikerar att det enbart är en plan för åtgärder som ska tas fram.

2.2.2 Tillståndspliktiga verksamheter utan villkor om planer

Även tillståndspliktiga verksamheter som saknar villkor behöver planera sitt energihushållningsarbete när det gäller hur och när energiåtgärder ska genomföras. Tillsynsmyndigheten kan förelägga dem att ta fram någon form av plan för energihushållning om en sådan inte har tagits fram och myndigheten bedömer att det behövs. Det förutsätter att energifrågan inte omfattas av miljötillståndets

rättskraft (d.v.s. att energifrågan inte har varit upp i prövningen, läs mer på Naturvårdsverket [om att tolka ett tillstånds rättskraft](#)).

För tillståndspliktiga verksamheter där energianvändningen inte är så omfattande och komplex kan det vara lämpligt att verksamheten tar fram en åtgärdsplan.

För verksamheter där energianvändningen är mer omfattande och komplex kan istället en energihushållningsplan vara nödvändig för att få en överblick om hur förbättringar av energihushållningen kan ske och för att åtgärdsarbetet ska ske strukturerat. Tillsynsmyndigheten kan begära in den plan de anser vara lämplig.

För verksamheter som omfattas av EKL finns det inga särskilda krav att ta fram energihushållningsplaner, om de inte har villkor enligt miljöbalken om detta.

Däremot ska dessa ta fram ett förslag till handlingsplan enligt EKL.

Tillsynsmyndigheten för miljöbalken kan begära in handlingsplanen för att granska verksamhetens arbete med att genomföra åtgärder. Om verksamheten omfattas av EKL men saknar handlingsplan kan tillsynsmyndigheten inte att begära in en sådan enligt miljöbalken eftersom Energimyndigheten är tillsynsmyndighet och kravet återfinns i EKL. Kontakta Energimyndigheten om en handlingsplan saknas.

2.2.3 Om delegation och planer i tillståndsprövning

När en verksamhet ska prövas är det viktigt att tillsynsmyndigheten yttrar sig även i frågor om energihushållning och förnybara energikällor. Exempelvis kan tillsynsmyndigheten yttra sig om att verksamheten ska ta fram någon form av plan och att detta bör vara kopplat till en delegation till tillsynsmyndigheten att få meddela villkor om vilka energihushållningsåtgärder, framtagna inom ramen för planen, som ska genomföras och inom vilken tid. Exempel på formulering om delegation ur tillstånd:

- *Tillsynsmyndigheten får meddela skäliga villkor om vilka energihushållningsåtgärder, framtagna inom ramen för planen, som ska genomföras och inom vilken tid.*

Om tillsynsmyndigheten inte får delegation och det inte finns några villkor om dessa frågor, kan tillsynsmyndigheten inte heller driva frågorna i tillsynen om dessa frågor har varit uppe i prövningen (energifrågan omfattas då av miljö tillståndets rättskraft).

Det kan även vara bra att yttra sig om att verksamheten löpande ska redovisa årlig energianvändning i nyckeltal i miljörapporten och vilka energihushållningsåtgärder som har genomförts enligt planen och eventuella avvikelser från planen.

2.2.4 Ej tillståndspliktiga verksamheter

Även verksamheter som inte är tillståndspliktiga ska kunna visa för tillsynsmyndigheten hur arbetet med att genomföra energihushållningsåtgärder

löper på. För de flesta verksamheter som inte är tillståndspliktiga är en åtgärdsplan ett bra sätt att redovisa detta på.

Tillsynsmyndigheten kan ställa krav på att verksamheten tar fram en plan exempelvis om energikartläggningen har visat att det finns möjliga energieffektiviseringsåtgärder och myndigheten bedömer att verksamheten inte genomför dessa i tillräcklig omfattning och takt.

Verksamheter som inte är tillståndspliktiga men som omfattas av EKL kan ha tagit fram en handlingsplan enligt EKL. I dessa fall kan tillsynsmyndigheten utgå från handlingsplanen för att se om den innehåller tillräckliga uppgifter för tillsynen.

2.3 Vad ska en plan innehålla?

Energihushållningsplaner används främst vid komplexa verksamheter och åtgärdsplaner främst vid verksamheter där energianvändningen inte är så omfattande och komplex. Precis som när det gäller kartläggningar är innehållet i de olika planerna för energiarbetet beroende av förutsättningarna i verksamheten. När planen har tagits fram ska den beslutas av ledningen.

2.3.1 Energihushållningsplaner

Om verksamheten har villkor i tillstånd kan det finnas preciseringar om vad energihushållningsplanen ska innehålla i villkoren. I annat fall ska en energihushållningsplan sammanfattningsvis innehålla följande delar:

- nulägesbeskrivning av anläggningen med fokus på energifrågor
- mål för energihushållning
- eventuella villkor i tillstånd enligt miljöbalken rörande energihushållning
- beskrivning av hur målen för anläggningen ska nås och hur de ska följas upp
- beskrivning av hur verksamheten vid anläggningen ska bidra till att nå företagets eller koncernens övergripande mål
- hur företaget arbetar med att ta fram, prioritera, genomföra och följa upp åtgärder för energihushållning
- resultat av tidigare energihushållningsplan i relation till uppsatta mål.

Kapitel 2 i Vägledning om energihushållningsplaner beskriver vad en sådan plan ska innehålla mer ingående och som en bilaga i samma skrift finns ett exempel på innehåll.

2.3.2 Åtgärdsplaner

Åtgärdsplaner är mindre omfattande än energihushållningsplaner och som namnet anger inriktat på åtgärder. Åtgärdsplanen ska vara godkänd av ledningen samt ha en tydlig tidplan och ansvarsfördelning.

För att ta fram en åtgärdsplan utgår verksamhetsutövaren från åtgärdsförslagen som tagits fram vid energikartläggningen. Men till skillnad från listan med *möjliga*

åtgärder i energikartläggningsrapporten visar åtgärdsplanen också vilka åtgärder verksamheten *kommer att genomföra*, med information om när de ska genomföras och vem som ansvarar.

För att ta fram en färdig åtgärdsplan behöver en analys och prioritering av de olika förslagen göras. Verksamheten väger då in då flera aspekter såsom praktisk genomförbarhet, energibesparing, investeringskostnad, samordningsvinster mellan olika åtgärder och mervärden med åtgärden. Åtgärder som exempelvis är lönsamma på kort sikt kan företaget kombinera med de som är mer långsiktigt lönsamma för att balansera investeringskostnaderna. Vissa åtgärder kanske verksamheten behöver vänta med tills en planerad ombyggnad genomförs för att bli lönsam och åtgärder med lägre energibesparingspotential men liten kostnad kan genomföras direkt.

Det är vanligt att företaget endast dokumenterar beräkningar och annat viktigt beslutsunderlag för åtgärder som de väljer att genomföra. För att tillsynsmyndigheten ska kunna bedöma om kraven på energihushållning är uppfyllda är det också bra att beslutsunderlaget för de åtgärder som väljs bort är redovisade. Om inte de bortvalda åtgärderna finns med i planen kan tillsynsmyndigheten be verksamhetsutövaren att komplettera med dem.

I Energimyndighetens skrift [Bättre åtgärdsplaner](#) finns vägledning om hur verksamhetsutövaren kan gå till väga för att ta fram en åtgärdsplan. Två exempel på åtgärdsplaner därifrån, en detaljerad och en förenklad, finns som bilagor sist i denna vägledning.

Även Energimyndighetens skrift [Att ta fram en handlingsplan](#) kan vara bra att läsa eftersom åtgärdsplaner och handlingsplaner liknar varandra. Se avsnitt 2.1 för förklaring av begreppet handlingsplan.

3. Att granska planer och kartläggningar

Som beskrivits ovan bör verksamhetsutövaren först kartlägga sin verksamhet och därefter, med kartläggningen som grund, ta fram en plan för sitt energiarbete. Tillsynsmyndighetens granskning bör alltid börja med planen om en sådan finns, oavsett om det är en åtgärdsplan eller en energihushållningsplan. Finns det ingen plan eller om planen är bristfällig kan tillsynsmyndigheten behöva granska energikartläggningen för att undersöka om det är skäligt att kräva att en plan tas fram eller att den befintliga revideras. I följande avsnitt beskrivs hur granskningen av dokumenten kan gå till.

3.1 Granska energihushållningsplaner

Att granska planer för energi och energikartläggningar är en del av tillsynen. I Naturvårdsverkets och Energimyndighetens gemensamma vägledning om energihushållningsplaner finns ett särskilt avsnitt om tillsynsmyndighetens granskning av energihushållningsplaner. Där står det bland annat att tillsynsmyndigheten bör ta ställning till: om energihushållningsplanen har det innehåll och den utformning som är tillräckligt och lämpligt, och i det fall energihushållningsplanen är föreskriven som villkor i tillstånd enligt miljöbalken att planen uppfyller kraven i villkoret. Energihushållningsplaner kan vara omfattande dokument och företagen har lagt mycket tid på att ta fram sin plan. Därför rekommenderas tillsynsmyndigheten att granska planen stegvis på det sätt som beskrivs i vägledningen och figuren nedan.

Figur 2. Förslag på en process för att granska en energihushållningsplan (referens)

Figur 2 visar en trappa som innehåller olika steg i arbetet med att granska en energihushållningsplan (EHP).

Tanken med denna arbetsgång är att en bra energihushållningsplan möjliggör för tillsynsmyndigheten att kunna göra en bedömning av verksamhetens arbete med energihushållning redan tidigt i ”trappan”, och att ytterligare granskning då inte

behövs för närvarande. Men om konkreta åtgärder saknas, ambitionsnivån för energihushållning verkar låg eller beskrivningar i planen är bristande innebär det att tillsynsmyndigheten måste ta ”fler steg i trappan”. Då kan det bli aktuellt att granska planerna mer i detalj eller gå till energikartläggningen för att bedöma om arbetet med energihushållning uppfyller miljöbalkens krav. Läs mer om granskning av energihushållningsplaner i [Vägledning om energihushållningsplaner](#), avsnittet Tillsynsmyndighetens granskning och uppföljning av en plan.

3.2 Granska åtgärdsplaner

Metodiken med ”trappan” för granskning av energihushållningsplaner som beskrivs ovan kan också användas för granskning av åtgärdsplaner. Att börja med att granska planen, när en sådan finns, istället för att börja med energikartläggningen, har fördelar för både tillsynsmyndigheten och verksamhetsutövaren. En bra åtgärdsplan som grundar sig på en aktuell energikartläggning ger tillsynsmyndigheten den information om verksamhetens arbete med åtgärder som behövs. Tillsynen ska inte vara mer omfattande än nödvändigt och om omfattningen och prioriteringen av åtgärder samt takten på genomförandet av dem verkar rimligt kan tillsynen stanna där.

Tillsynsmyndigheten granskar planen för att se om den innehåller tillräckligt med information för att kunna bedöma om kravet på energihushållning enligt miljöbalken efterlevs. Viktigt att tänka på när man granskar åtgärdsplanen är följande:

- Framgår det hur verksamhetsutövaren har prioriterat/gjort urvalet för vilka åtgärder som ska genomföras och när?
- Finns beskrivningar av åtgärderna?
- Visar planen på vilket sätt åtgärdsförslagen är energieffektiviserande (beräknad storlek på effektivisering, energislag, är åtgärden konkret beskriven)?
- Är åtgärdsförslagen tidsatta?
- Finns det utsedd ansvarig för respektive åtgärd?
- Finns kostnadsberäkningar för åtgärdsförslagen (som tar hänsyn till kostnader och besparingar under åtgärdens hela tekniska livslängd)?
- Är åtgärdsplanen tillräckligt omfattande så att hushållningsprincipen uppnås?
- Finns en beskrivning av hur åtgärderna planeras att följas upp för att se att de gett önskad effekt?

I en åtgärdsplan finns inte alltid en bruttolista med tekniskt möjliga åtgärdsförslag angivna, eller tydligt beskrivet hur verksamhetsutövaren har kommit fram till vilka åtgärder som ska genomföras. Det är uppgifter som tillsynsmyndigheten i så fall kan behöva begära in. För mer vägledning om granskning av åtgärdsplaner se Energimyndighetens vägledning [Bättre åtgärdsplaner](#).

3.3 Granska energikartläggningsrapport

Om uppgifterna i energihushållningsplan eller åtgärdsplan inte är tillräckliga kan tillsynsmyndigheten behöva granska energikartläggningen som ligger till grund för planen. Orsaken kan exempelvis vara att tillsynsmyndigheten anser att planen är bristfällig på grund av att kartläggningen är för gammal eller på annat sätt inaktuell. Då är det främst åldern på energikartläggningen och/eller aktualiteten jämfört med dagens verksamhet som granskas. Orsaken kan också vara att kartläggningen bedöms inte vara tillräckligt omfattande eller av tillräckligt god kvalitet. Då är det innehållet i kartläggningen som granskas.

För verksamheter som inte omfattas av EKL kan det eventuellt finnas krav på hur kartläggningen ska gå till och rapporteras i förelägganden eller villkor i tillstånd och då ska tillsynsmyndigheten följa upp att kartläggningen uppfyller dessa formkrav.

Tillsynsmyndigheten för miljöbalken kan också ha begärt in en energikartläggning och behöver då granska den. Vad en energikartläggning bör innehålla finns beskrivet i kapitlet ovan Innehåll i en energikartläggning. Viktiga punkter att kontrollera vid granskningen är om:

- kartläggningen är aktuell med avseende på dagens verksamhet
- en beskrivning finns av den totala tillförseln och användningen av energi, fördelat på olika energianvändare och energibärare
- det finns en analys av energianvändningen
- åtgärdsförslag finns redovisade, baserade på analysen.

Som nämnts tidigare är intervallet fyra år (som krävs enligt EKL) ett bra riktmärke när det gäller åldern på kartläggningen. Energieffektiviseringsområdet utvecklas kontinuerligt och på fyra år kan det ha hänt mycket i verksamheten som gör att kartläggningen behöver revideras. Om det finns åtgärdsförslag kvar i den gamla kartläggningen som inte hanterats behöver verksamheten bedöma om de fortfarande är ändamålsenliga eller om det skett så stora förändringar av processer etc. att det inte är självklart att de ska genomföras utan att först göra en ny energikartläggning.

3.3.1 Energimyndighetens granskning av energikartläggningar

När det gäller granskningen av innehållet i energikartläggningen kan det vara värt att känna till hur Energimyndighetens granskning av energikartläggningsrapporter enligt EKL går till. Denna granskning sker endast vid ett urval av företagen som omfattas. Företagen lämnar inte in energikartläggningsrapporterna till Energimyndigheten utan dessa begärs in för de företag som ska granskas. Energimyndigheten granskar om kartläggningen har utförts och rapporterats enligt det som står i EKL samt förordning (2014:347) om energikartläggning i stora företag och Statens energimyndighets föreskrifter (STEMFS 2014:2) om energikartläggning i stora företag. Denna granskning görs uteslutande av

2024-12-11

Energimyndigheten och tillsynsmyndigheten enligt miljöbalken ska inte granska dessa delar.

Energimyndigheten granskar om det har utförts en övergripande analys av verksamhetens totala energianvändning och en mer detaljerad analys över det som motsvarar verksamhetens betydande energianvändning finns med.

Energimyndigheten bedömer om analysen av energianvändningen har varit tillräckligt omfattande för att kunna ligga till grund för framtagandet av åtgärdsförslag samt om uppgifterna för energianvändningen är aktuella, uppmätta och spårbara. Även att rapporten innehåller relevanta åtgärdsförslag granskas liksom att dessa bygger på detaljerade och validerade beräkningar samt att det har tagits fram en föreslagen handlingsplan. Granskningen som beskrivs i detta stycke kan till stor del ske på liknande sätt av tillsynsmyndigheten enligt miljöbalken oavsett om företaget omfattas av EKL eller inte.

4. Krav på energikartläggning och plan

Om tillsynsmyndigheten har bedömt att det saknas energikartläggning och plan vid en verksamhet så finns det möjlighet att ställa krav på detta genom de allmänna hänsynsreglerna om det behövs i tillsynen. Som beskrivits tidigare gäller det att ha koll på hur energifrågan hanterats i prövningen och vad som står i villkoret om det är en tillståndspliktig verksamhet och om företaget omfattas av EKL när det gäller energikartläggningar.

4.1 Kunskapskravet i 2 kap. 2 § uppfylls inte

Om verksamhetsutövaren exempelvis inte kan visa för tillsynsmyndigheten hur stor energianvändningen är vid verksamheten och hur användningen fördelar sig, uppfylls inte kunskapskravet i hänsynsreglerna 2 kap. 2 § miljöbalken. Det finns då möjlighet för tillsynsmyndigheten att förelägga verksamhetsutövare som inte omfattas av EKL att ta fram en energikartläggning. Likaså om det finns en befintlig energikartläggning men den bedöms vara inaktuell kan tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren att ta fram en aktuell energikartläggning.

Ta gärna del av förslag på föreläggande som redovisas nedan i bilagor. Följande kan vara bra att tänka på vid föreläggande om energikartläggning.

- Ange vad energikartläggningen minst ska innehålla (se kapitlet om Innehåll i en energikartläggning samt Förslag på föreläggande om energikartläggning).
- Ange vem som kan utföra energikartläggningen (se kapitlet Kartläggning med konsult eller i egen regi?).
- Förtydliga att förslag på åtgärder ska ingå i redovisningen då det är en del av energikartläggningen.
- Ange när verksamheten ska ha redovisat rapporten till tillsynsmyndigheten. 5–6 månader är en rimlig tid. I vissa fall kan verksamheten behöva mer tid på grund av olika omständigheter. Exempelvis kan produktionsförhållanden styra när kartläggningen kan genomföras.

4.2 Energihushållningskravet i 2 kap. 5 § uppfylls inte

Om tillsynsmyndigheten bedömer att verksamhetsutövaren inte vidtar åtgärder för att hushålla med energi i tillräcklig omfattning eller takt för att uppfylla kravet i 2 kap. 5 § i miljöbalken finns det möjlighet för tillsynsmyndigheten att förelägga verksamhetsutövaren att ta fram en plan för åtgärder. Exempelvis kan energikartläggningen ha visat att det finns möjliga energieffektiviseringsåtgärder och myndigheten bedömer att verksamheten inte genomför dessa i tillräcklig omfattning och takt.

Även i de fall en plan finns men den endast innehåller de beslutade åtgärderna eller åtgärder med liten energibesparing kan det vara lämpligt att förelägga verksamhetsutövaren att komplettera planen med alla identifierade åtgärdsförslag som är tekniskt genomförbara.

För verksamheter som inte omfattas av EKL går det att förelägga både om en energikartläggning och en plan för energihushållning i samma föreläggande. Det kan då vara klokt att ange två olika tidpunkter för redovisning. Bestäm gärna tidpunkterna i dialog med företaget, tillräckligt med tid är viktigt för att kartläggningen och planen ska hålla god kvalitet. Det får givetvis inte ta orimligt lång tid, här är en avvägning nödvändig. Sex månader när det gäller kartläggningen och ytterligare ett halvår för planen kan vara rimligt.

5. Särskilt om miljörapportering och energi

En tillståndspliktig verksamhetsutövare ska varje år lämna in en miljörapport. Av Naturvårdsverkets föreskrifter om miljörapport (NFS 2016:8) framgår att verksamhetsutövaren ska redovisa vilka betydande åtgärder som genomförts under året med syfte att minska verksamhetens förbrukning av råvaror och energi (5 § p. 11).

Eftersom energikartläggningar normalt är avgränsade till verksamhetens betydande energianvändning motsvarar de förslag som beskrivs i kartläggningsrapporten, och som verksamhetsutövaren väljer att genomföra, därmed betydande åtgärder när det gäller energihushållning. Det är därför lämpligt att verksamhetsutövaren i miljörapporten redovisar de åtgärder som har genomförts i planen under året och hur mycket verksamheten har minskat eller effektiviserat sin användning genom de utförda åtgärderna (gärna också uttryckt i nyckeltal). De redovisar då också åtgärder som gjorts för att konvertera till förnybar energi.

Om tillsynsmyndigheten efter granskning av miljörapporten bedömer att miljörapporten saknar redovisning enligt 5 § 11p kan tillsynsmyndigheten begära att verksamheten kompletterar miljörapporten med dessa uppgifter.

För de verksamheter som har villkor eller föreläggande om energikartläggning eller planer ska verksamheten i miljörapporten redovisa hur dessa är uppfyllda.

I miljörapporten ska IED-verksamheter också redovisa hur BAT-slutsatser uppfylls, däribland BAT-slutsatser som rör energihushållning.

6. Bilagor

6.1 Föreläggande om energikartläggning

Här finns ett förslag på ett föreläggande om energikartläggning. Tanken är att den ska fungera för både större och mindre verksamheter. Den kan användas som den är eller bearbetas efter tillsynsmyndighetens egna tankar. Den skuggade texten ska bytas ut eller justeras. Här är några saker att tänka på:

- Det är viktigt att precisera att en energikonsult eller någon annan med motsvarande kompetens ska utföra energikartläggningen för att säkerställa att utföraren har rätt kompetens för uppdraget samtidigt som kravet inte är mer långtgående än nödvändigt. Certifierad kartläggare krävs enligt EKL och bör generellt inte krävas av miljötillsynsmyndigheten för andra verksamhetsutövare.
- Energitkartläggningen ska sammanfattas i en rapport som ska skickas in till tillsynsmyndigheten inom sex månader. Antalet månader kan justeras efter en dialog med verksamheten innan beslutet tas.
- Ett föreläggande ska vara preciserat och tydligt och därför behöver tillsynsmyndigheten ange tydligt vad rapporten från energikartläggningen minst ska innehålla i föreläggandet.

Förslaget:

Föreläggande om energikartläggning med förslag på åtgärder, för företag X

Beslut

Miljönämnden i X kommun/Länsstyrelsen i Y län förelägger företaget X (organisationsnummer XXX), som bedriver verksamhet på fastigheten Y, att utföra en energikartläggning av verksamheten enligt följande.

1. Energitkartläggningen ska utföras av energikonsult eller annan sakkunnig med motsvarande kompetens.
2. Energitkartläggningen ska sammanfattas i en rapport som minst innehåller följande uppgifter.
 - a. En beskrivning av den totala tillförseln och användningen av energi angivet i MWh/år fördelat på
 - Energianvändare/anläggningsdel (exempelvis stödsystem som tryckluft, ventilation, belysning, produktionsprocesser, byggnader och transporter) och
 - Energibärare (exempelvis el, värme, biobränslen och fossila bränslen)

- b. En lista med förslag på åtgärder för energieffektivisering. Åtgärdsförslagen ska baseras på en analys av energianvändningen i punkt 2.a. och på en systematisk genomgång av samtliga möjliga åtgärder
- c. Listan med förslagen på åtgärder enligt punkt 2.b. ska innehålla en redovisning av beräknad besparing i MWh och kronor.
- d. Beräkningen i 2.c. ska ta hänsyn till kostnader och besparingar under åtgärdens hela tekniska livslängd och inte enbart visa den faktiska återbetalningstiden. Av listan ska det också framgå om något förslag kräver ytterligare utredning för att lämna de efterfrågade uppgifterna.

Energikartlägningsrapporten ska lämnas in till miljönämnden/länsstyrelsen senast sex månader efter att detta beslut har vunnit laga kraft.

Motivering/skäl till beslutet

Enligt hushållningsprincipen i 2 kap. 5 § miljöbalken, ska alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi. I första hand ska förnybara energikällor användas.

För att uppfylla kravet behöver åtgärder vid en verksamhet därmed genomföras som leder till att energi används så effektivt som möjligt så att förbrukningen minimeras samt att i första hand förnybara energikällor används. Vidare finns krav på att använda bästa möjliga teknik enligt 2 kap. 3 § miljöbalken för den som bedriver en yrkesmässig verksamhet. Det innebär att företaget vid exempelvis stödprocesser och produktionsprocesser med mera ska använda bästa möjliga teknik för att hushålla med energi.

Enligt kunskapskravet i 2 kap. 2 § miljöbalken har företaget en skyldighet att ha kunskap om sin energianvändning, hur mycket energi som används, vilka energikällor som används och vad energin används till samt hur energianvändningen kan minskas, effektiviseras och göras mer hållbar.

Miljönämnden/länsstyrelsen bedömer att en systematisk energikartläggning av verksamheten är en viktig förutsättning för att företaget ska skaffa sig dessa kunskaper. Företaget är även skyldig att bedriva egenkontroll över sin energianvändning och följa upp den till följd av bestämmelserna i 26 kap. 19 § miljöbalken.

Miljönämnden/länsstyrelsen bedömer i detta fall att en energikartläggning är nödvändig för att verksamhetsutövaren ska skaffa sig tillräcklig kunskap om sin energianvändning, dess påverkan på miljön och potentialen för energihushållning. En energikartläggning med den omfattning som anges i detta föreläggande är en förutsättning för att kunna uppfylla kravet i 2 kap. 5 § miljöbalken.

Miljönämnden/länsstyrelsen bedömer att kostnaden för att genomföra en energikartläggning med hjälp av en energikonsult eller annan sakkunnig med liknande kompetens är rimlig enligt 2 kap. 7 § och uppvägs av de miljömässiga

fördelarna en energikartläggning och dess förslag på energiförbättrande åtgärder kan ge.

Vidare behöver tillsynsmyndigheten rapporten från kartläggningen för att kunna bedöma om företagets arbete med energihushållning och eventuella energihushållningsåtgärder motsvarar ovan nämnda krav. Enligt 26 kap. 21 § miljöbalken, får tillsynsmyndigheten förelägga om att en verksamhetsutövare ska lämna de uppgifter och handlingar som krävs för tillsynen.

Enligt 26 kap. 22 § miljöbalken ska den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön eller den som annars är skyldig att avhjälpa en olägenhet från sådan verksamhet skyldig att utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen.

Tillämpliga bestämmelser

2 kap. 2, 3, 5 och 7 §§ och 26 kap. 19, 21 och 22 §§ miljöbalken.

Beskrivning av ärendet

Miljönämnden/länsstyrelsen bedriver tillsyn över företaget X, som bedriver verksamhet i form av XX på fastigheten Y. Verksamheten bedrivs med stöd av tillstånd meddelat XX.

Vid tillsynsmyndighetens tillsynsbesök/tillsyn den XX månad ÅR framkom att företaget inte har gjort någon energikartläggning och energianvändningens storlek och fördelning i verksamheten kunde inte redovisas. Företaget kunde inte heller redovisa möjliga energiförbättrande åtgärder.

Beslutet kan överklagas

Detta beslut kan överklagas till XXX. Hur man överklagar framgår av följebrevet.

6.2 Föreläggande om åtgärdsplan för energihushållningsåtgärder

Förslaget till föreläggande kan användas för att ställa krav på en åtgärdsplan i de fall tillsynsmyndigheten har bedömt att det är skäligt (se avsnitt 2.2 och 4. för närmre beskrivning). En plan för det fortsatta arbetet med åtgärder är en naturlig följd av energikartläggningen.

Viktiga delar i ett föreläggande om åtgärdsplan är:

- redovisning av samtliga åtgärdsförslag från energikartläggningen (inklusive beräknad energibesparing och kostnadsberäkningar) och inte endast de beslutade, för att kunna bedöma om företaget vidtar skäliga åtgärder
- redovisning av kostnadsberäkningar som baseras på åtgärdens tekniska livslängd och inte bara återbetalningstiden. Det blir då tydligt för både

tillsynsmyndigheten och verksamhetsutövaren i vilken grad åtgärden är lönsam totalt sett

- motivering för de åtgärder som inte beslutats av samma skäl som i första punkten
- tidplan för de beslutade åtgärderna så att det går att följa upp i tillsynen att de genomförs enligt planen
- tidplan för de åtgärder som behöver ytterligare utredningar

Förslaget:

Föreläggande om åtgärdsplan för energihushållningsåtgärder, för företag X

Beslut

Miljönämnden i X kommun/Länsstyrelsen i Y län förelägger företaget X (organisationsnummer XXX), som bedriver verksamhet på fastigheten Y, att redovisa en åtgärdsplan för beslutade energihushållningsåtgärder baserad på energikartläggning utförd xx-yy-zz. Planen ska innehålla följande uppgifter:

1. Samtliga åtgärder som föreslagits i energikartläggningen
2. Bedömd energibesparing per åtgärd i punkt 1 (angiven i kWh och kronor)
3. Kostnadsberäkningar för åtgärderna i punkt 1. Beräkningarna ska ta hänsyn till kostnader och besparingar under åtgärdens hela tekniska livslängd och inte enbart visa den faktiska återbetalningstiden
4. En tidplan för de åtgärdsförslag som företaget X beslutat att genomföra
5. Ansvarig för respektive åtgärd
6. En motivering för de åtgärdsförslag som företaget X inte beslutat genomföra eller som inte finns med i tidplanen

Åtgärdsplanen för energihushållningsåtgärder ska lämnas in till miljönämnden/länsstyrelsen senast tre månader efter att detta beslut har vunnit laga kraft.

Motivering/skäl till beslutet

Enligt hushållningsprincipen i 2 kap. 5 § miljöbalken, ska alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd hushålla med råvaror och energi. I första hand ska förnybara energikällor användas. För att uppfylla kravet behöver åtgärder genomföras som leder till att energi används så effektivt som möjligt så att förbrukningen minimeras samt att förnybara energikällor används.

Enligt försiktighetsprincipen i 2 kap. 3§ i miljöbalken ska också den som bedriver en verksamhet utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

En energikartläggning har utförts i er verksamhet den xx-yy-zz. Kartläggningen innehåller förslag på åtgärder för effektivare energianvändning och/eller byte till förnybara energikällor. Att vidta identifierade åtgärder enligt energikartläggningen överensstämmer med ovan nämnda bestämmelser.

Vid miljönämndens/Länsstyrelsens tillsyn har det framkommit att företaget X inte påbörjat arbetet med att genomföra åtgärdsförslag enligt energikartlägningsrapporten. Det finns heller ingen plan för när åtgärder ska vidtas. För att tillsynsmyndigheten ska kunna bedöma om arbetet med energihushållning sker i enlighet med kraven i 2 kap. 3 och 5 §§ i den utsträckning det inte är orimligt att uppfylla dem behöver därför företaget X föra in samtliga åtgärder som föreslagits i energikartläggningen i en åtgärdsplan.

För att tillsynsmyndigheten ska kunna göra en rättvis bedömning av åtgärderna behöver de ekonomiska beräkningarna ta hänsyn till kostnader och besparingar under åtgärdens hela tekniska livslängd och inte endast den faktiska återbetalningstiden. Detta eftersom en energihushållningsåtgärd ofta är lönsam även efter återbetalningstiden, genom energibesparing, minskat underhåll, service m.m.

Enligt bestämmelserna i 26 kap. 19 § miljöbalken ska den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Enligt 26 kap. 21 § miljöbalken, får tillsynsmyndigheten förelägga om att en verksamhetsutövare ska lämna de uppgifter och handlingar som krävs för tillsynen.

Miljönämnden/länsstyrelsen bedömer att kostnaden för att ta fram en åtgärdsplan för energiåtgärder är rimlig enligt 2 kap. 7 § och uppvägs av de miljömässiga fördelarna en plan och de energiförbättrande åtgärder den innebär kan ge.

Tillämpliga bestämmelser

2 kap. 3, 5 och 7 §§ och 26 kap. 19, 21 §§ miljöbalken.

Beskrivning av ärendet

Vid miljönämndens/Länsstyrelsens tillsyn av verksamhetens arbete med energihushållning den xx-yy-zz framkom att den energikartläggning som utförts xx-yy-zz inte lett till att några åtgärder för att hushålla med energi. Detta trots att kartläggningen innehåller en lista med förslag på åtgärder. Bolaget AB kunde inte heller muntligt redogöra för hur arbetet med energiåtgärder fortlöper i samband med tillsynen.

Beslutet kan överklagas

Detta beslut kan överklagas till XXX. Hur man överklagar framgår av följebrevet.

6.3 Förelägga om kartläggning och plan i samma beslut

Vissa tillsynsmyndigheter väljer att förelägga om kartläggning och plan i samma beslut. Det går naturligtvis bra så länge verksamhetsutövaren får rimlig tid på sig. Fördelar med att förelägga om båda dokumenten samtidigt är att det blir tydligt att arbetet ska fortsätta efter att energikartläggningen är klar och att den inte riskerar att bli inaktuell innan genomförandet av åtgärder tar vid. Men med ett mer omfattande föreläggande ökar också risken att det blir otydligt för verksamhetsutövaren eller att det inträffar oväntade saker som gör att det blir svårt att bli klar inom utsatt tid. Tillsynsmyndigheten kan i dialog med verksamhetsutövaren avgöra vilket alternativ som är mest lämpligt.

6.4 Tabellmallar för åtgärdsplaner

Uppdaterad datum:

Löpnr.	Relaterat till energimål	Omdöme utförning	Åtgärd	Typ av åtgärd	Ansvärlig	Status	Slutdatum	Energibesparing (MWh/år)	Minskade utsläpp av fossil CO2 (kg/år)	Netto-kostnadsbesparing (kr/år)	Investeringskostnad (kr)	Mervärdet/övriga konsekvenser	Metod för uppföljning	Resultat av utvärdering	Kommentar	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																

Åtgärdsplanen godkänd av _____

Signatur _____

Datum _____

2024-12-11

Uppdaterad datum:

Löpnr.	Åtgärd	Ansvarig	Status	Slutdatum	Metod för uppföljning
1					
2					
3					
4					
5					
6					
3					
7					
8					
9					
10					
11					

Åtgärdsplanen godkänd av

Signatur

Datum